

lata, ligatura cimenti propter imbrium infusionem penitus destituta, ruinam suam et mortem subtilem incedentium minari videretur. Hinc etiam non minimum affligor, quod deambulatoria totius claustris pæne omnia, nullum nisi solius cœli tectum habentia, toto brumali tempore limo et cœno plena, possessoribus suis intrandi, sedendi vel quiescendi oportunitatem nullam præbent. Denique seculares quidam filii Belial, armis iniustitiæ utentes, et nos persequentes, nostra quoque invadentes et sibi usurpare conantes, ecclesiam impugnabant. Pro cuius bonis tuendis, ut nobis semper moris est, superno facti præsidio, non viribus sed precibus, non jurgiis sed sanis nos armantes consiliis, æque illis resistimus. Sed quid de externorum vel inferiorum persecutorum inquietatione conqueror? Quum ipsæ

A summæ⁷⁹⁹ potestates et principes nostri, hi saltem qui nos ab illorum infestatione ubique et indolenter tueri ex debito tenebantur, Albertum de Cuch⁸⁰⁰ dico episcopum nostrum, et Mathildem ducissam Lovaniensem, dum viro suo Jherosolimis peregrinante (an. 1197), sola dominaretur in terra, episcopus terram quandam diu ab ecclesia possessam, uterque autem duarum personatus ecclesiarum quæ nostræ sunt ab alio Alberto, fratre ducis, ad reconstructionem claustris nostri, pro guerra patris ejus combusti, nobis dudum collatos, auferre summa vi temptantes, tantis nos damnis et cladibus affecerunt, ut, cum ipsi magnis æque cladibus ante mortem confecti, jam exspiraverint (904), damna ipsa quæ nobis intulerant, longo nos fatigantes incommo-
B commo, per singulos annos adhuc respirent⁸⁰⁰.

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁹⁹ cum nos s. p. 3. ⁸⁰⁰ aich. 3. ⁸⁰¹ Hic textitur miraculum quod hujus combustionis occasione accidisse sic refert Sigebertus in fine Cronice sue. *Discordiarum malum etc. usque Hæc Sigebertus in cronica sua completa ab Anselmo abbate nostro 2. Verba sunt Anselmi abb. qui croniceam Sigeberti augmentavit in fine. Discordie malum etc. usque Hæc Anselmus abbas Gemblacensis 3.*

NOTÆ.

(904) Episcopus a. 1196 consecratus, a. 1200 obiit, ducissa circa annum 1211, post quem igitur litteræ scriptæ sunt.

VITA WICBERTI

INCIPIUNT CAPITULA IN VITA SANCTI GUICBERTI.

1. De generositate parentum sancti Guicberti.
2. Quod per gradus ætatum gradus virtutum ascenderit.
3. Quod seculo renuntians, cingulum militiæ deposuit.
4. Quod fundum proprietatis suæ Gemmelaus Deo et sancto Petro ad fundandum cœnobium delegavit.
5. Quod Gilda avia ipsius ei ad hoc amminiculata est.
6. Quod Ertwinus ex canonico monachus familiaritate sua eum ad bonum magis incitavit.
7. Quod etiam sibi abrenuntians, monachicam vitam appetiit.
8. De nobilitate et religione Gorziensis monasterii, et quod ibi monachus factus sit.
- 9.⁸⁰⁰ Quod Gemmelacenses fratres ad exemplar Gorziensium instituit.
10. Quod Ertwinum Gemmelacensi cœnobio abbatem præfecit.
11. Quod Otto imperator maliloquorum malivolentia rejecta, Gemmelacense cœnobium auctoritate imperiali munivit, ei que in omnibus immunitatem attribuit.
12. Quod cartam de rebus ecclesiæ conscriptam primo imperiali deinde apostolicæ sedis auctoritate legaliter roboravit.
13. Quod Heribrandus maritus Reinuidis sororis sancti Guicberti Gemmelacense cœnobium usurpavit, ejusque iniustitiam sanctus vir ad tempus mitigavit.
- 14.⁸⁰⁰ Quod de gente Ungarorum multos ad Christum convertit.
15. Quod ad fratrum karitatis collegium multos undecunque animavit.
- 16.⁸⁰⁰ Quod post ad cœnobium Gorziense regressus est.
- 17.⁸⁰⁰ De obitu ipsius.
18. Quod corpus ipsius Gemmelaus relatum est.
- 19.⁸⁰⁰ Quid Ertwinus abbas in epistola sua de eo scripsit.

INCIPIT VITA SANCTI GUICBERTI⁸⁰⁰

EX⁸⁰⁰ LAICO MONACHI

FUNDATORIS GEMMELACENSIS COENOBII

CAPITULUM 1. Insignis pater Wicbertus, in pago C poris ad exemplum creditur esse datus. Cujus avum Darnuensi⁸⁰¹ feliciter natus, hominibus illius tem- Rodingum⁸⁰⁰ et aviam Gislam, patrem quoque Li-

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰⁰ e regione hujus capituli obelus rubro colore conspicitur — indicans hoc caput in textu excidisse. ⁸⁰¹ Hoc caput atramento nigriori insertum est, et textus ejus initium in loco unde alius textus abrasus fuerat habetur. ⁸⁰² hæc atramento nigriori scripta sunt, et caput 19. æque ac cap. 14. insertum esse apparet. ⁸⁰³ Guiberti 2. 3. constanter usque ad cap. 8. ⁸⁰⁴ ex I. m. desunt 2. 3. ⁸⁰⁵ Germiensi 5. ⁸⁰⁶ rodigum 4. redingum 5.

etoldum et matrem Osburgam, omnes qui hujus antiquitatis retinent notitiam, fatentur longam antiquæ nobilitatis⁸⁰⁹ traxisse lineam. Porro mater ejus Osburga abutens⁸¹⁰ apostolica indulgentia qua dicitur: *Melius est nubere quam uri (I Cor. vii, 9)*, post mortem prioris⁸¹¹ mariti Lietoldi de quo susceperat domnum Wichertum et Renuidem ejus germanam, dum gaudens poligamia, secundi, tertii, et etiam quarti mariti non refutat copulam, ex multis maritis prolem genuit numerosam, Hellinum scilicet, Oilbaldum⁸¹², Raginardum, Dodam, præter eos quorum nomina obliteravit oblivio. Quorum longe lateque pullulante prosapia, se pæne totam repleti et nobilitari gaudet Lotharingia. Siquidem ex prosapiæ numerositate accrescebat potestatis eminentia; ex possessionum multiplicitate rerum affluebat opulentia, per quas cumulari⁸¹³ et provehi solet mundanæ nobilitatis potentia. Hoc tamen in servo Dei nullus ducat satis prædicabile, cum secundum dominicam vocem *non in abundantia [cujusquam vita ejus⁸¹⁴ est ex his quæ possidet (Luc. xii, 15)*, et secundum apostolum, *non est personarum acceptio apud Deum (Col. iii, 25)*. Sed hoc in eo nimis debet esse commendabile, quia cum Veritas dicat: *Facilius est camelum per foramen acus transire quam divitem in regnum cælorum intrare (Matth. xix, 24)*, hic tanquam gibbi sarcina super excrescenti terrenæ nobilitatis et facultatis deposito tumore, hoc hominum impossibile per pronam animi voluntatem redegit ad possibile.

2.⁸¹⁵ Hic ergo justus plantatus et fidei firmitate radicans in domo Domini, jam inde a teneris annis flores virtutum emittere cœpit in atriis domus Dei nostri; eminens ut palma altitudine nobilitatis, utque cedrus Libani multiplicandus suaveolenti ubertate sanctitatis. At postquam de floribus bonæ ejus indolis pulchritudo et suavis odor pietatis se longe lateque effudit, et tempore primi⁸¹⁶ Heinrici gloriosi et victoriosi regis in fructuum gemmas erupit, tandem circa tempora Ottonis primi quasi oliva fructifera in domo Domini ubertim maturescere cœpit. Qualis autem per prima ætatis incrementa ejus vita fuerit, non est discutiendum nobis⁸¹⁷. Nam superfluo de arbore quæritur qualis sit radix ejus quæ latet humo obruta, cum ex solo sapore fructus cognoscatur arboris natura. Veritatis etiam⁸¹⁸ voce dicitur: *Unaquæque arbor ex fructu suo cognoscitur. Non enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant uvam (Luc. vi, 44)*. Hæc ergo arbor in agr. Domini plantata, nec spina nec rubus fuit, de qua nulla punitionis asperitas, nulla amaritudinis acerbitas processit, sed tanta dulcedo fructus effluxit, ut proventus ejus etiam nunc in æcclesia Dei fructifi-

cet. Siquidem fratribus ejus de carnalis posteritatis proventu cogitantibus, solus sanctæ [memoriæ] Wichbertus⁸¹⁹ spiritualis generationis heredes suspirabat; bene monitus ab apostolo: *Qui sine uxore est cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo (I Cor. vii, 32)*. Ideo de patrimonio suo non quesivit carnalis copulæ sponsam dotare, sed matrem suam æcclesiam unico affectu ditare, quæ sibi non fratres brevi victuros aleret immo cœlestis filiationis prolem nunquam morituram augeret, quam nec cum dolore pareret, nec cum dolore amitteret, sed quæ cum æternali gaudio filio Dei cohereditaret. Militabat interim mundo specietenus, sed quantum patiebatur hujus negotii usus, a militiæ vitii erat extraneus. Et ne curram per singula vitiiorum genera a quibus Deo auxiliante destitit, aut per singula virtutum officia quibus diligenter institit: hoc in eo egregie præter cætera laudabile fuit, quod cum hujus generis hominibus familiare sit res alienas et maxime pauperum et æcclesiarum Dei insolenter rapere, hic profecto nescivit aliena violenter diripere, qui sua tam hilariter pauperibus et æcclesiis Christi novit distribuere.

3. Postquam ergo diu sub clamide militaris habitus latuit, quia lucerna sub modio posita diutius latere non debuit, nodum et impedimentum divini servitii a se quantoties dissolvit, et miliciæ secularis cingulum deposuit. Ita mundi veteranus terrenæ militiæ rude donatus, cœpit esse novus Christi tyrunculus, et longevus mundi servus per vindictam divinæ libertatis factus suus, effectus est Dei libertus.

C Igitur post multiformes spaciosæ viæ amfractus ad angustam vitæ portam directus, ut cantaret nudus viator coram hujus mundi latronibus, deliberavit etiam a cunctis nocivæ possessionis se expedire oneribus. Ne enim post plenam legalium præceptorum observantiam cumulo suæ perfectionis deesset illud unum dominicæ sententiæ: *Vade et vende omnia quæ habes et da pauperibus et veni sequere me, et habebis thesaurum in cælo (Matth. xix, 21)*: hic omnia sua non quidem vendidit, sed fideli debitori Christo ad usuram commodare studuit, gaudens quod ejus fenerator existeret, de quo non dubitet quin fideliter sibi usuram⁸²⁰ solveret. Ut enim esset unus illorum de quibus apostolus dicit: *tanquam nihil habentes et omnia possidentes (II Cor. vi, 10)*, volebat sua habere, et non habere. Habere bene dispensando, non habere avare conservando. Fidelis namque et prudens servus constitutus a Domino super familiam suam, tam provide et lucrose satagit locare peculii sui summam, ut cum nihil sibi de summa decresceret, de mercede tamen fenoris sumptus eximeret, unde conservis suis in tempore tritici mensuram erogaret. Quid enim lucrosius fideli econo-

VARLÆ LECTIONES.

⁸⁰⁹ n. regum Austraniæ t. *Rich. Wasseburg Antiqq. Galliæ Belgiæ lib. III.* ⁸¹⁰ gaudens 2b. ⁸¹¹ primi 3. ⁸¹² oibadam 2. 2b. 3. orbaldum 4. ⁸¹³ æmulari 4. *Hæc sufficiant ad ostendendas codicum ab Henschemio adhibitorum et editionis Surii lectiones vel potius eregres.* ⁸¹⁴ deest 2. 3. ⁸¹⁵ Capitulum II. et ita porro 1. ⁸¹⁶ vox super adscripta in 1. ⁸¹⁷ inter nobis et Nam linea erasa est 1. ⁸¹⁸ enim 2. 3. ⁸¹⁹ 1 1/3 lines erasa ante spiritualis 1. ⁸²⁰ uersuram litteris et erasis 2.

mo quam sua in servis Domini profundere, quæ ipse Dominus in se ipsum gratanter dignetur refundere? Præterea et alio dominicæ vocis hortatu incitabatur, ut et alios ⁶²¹ exemplo et auxilio ad bene agendum illiceret, dum non neglegeret dictum a Domino recoleret: *Qui recipit prophetam vel justum in nomine prophetæ vel justî, mercedem prophetæ vel justî accipit* (Matth. x, 41), et illud Danihelis: *Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates* (Dan. xii, 3). Unde ut mercedem justitiæ multorum acciperet, non satis esse visum est sibi si ipse solus ad justitiam tenderet, nisi et alios secum currere suo exemplo et hortatu moneret, et ipse causa salutis multorum feret, et duplicem coronam remunerationis acciperet.

4. Hic fratrum amator qui ex alto cordis suspirio ad Deum clamare poterat cum Isaia: *A facie tua Domine concepimus et quasi parturivimus et peperimus, spiritum salutis tuæ fecimus in terra* (Isa. xxvi, 18) — quod cogitando conceperat et quasi longo deliberationis æstu parturiverat, piam animi peperit benivolentiam, per quam Deo filios salutis faceret super terram. De proprietate siquidem hereditatis suæ fundum Gemmelaus dictum delegit, et Deo et apostolorum principi Petro sanctoque Exuperio martyri glorioso ad construendum in eorum honore monasterium devotissime delegavit. Hic tabernacula dilecta Deo et delectabilia hominibus construens Domino virtutum, ut passer humilitatis volatu directus, invenit sibi domum, et ut turtur zelo castitatis et gemitu compunctionis animatus posuit sibi nidum, ubi reponeret pullos suos (Psal. lxxxiii, 4), sub alis matris æcclesiæ confovendos. Ibi monachorum collecta caterva, per eorum obsequium disponebat immolare Deo laudis sacrificia, et reddere Altissimo vota sua, qui seminantes ei spiritualia, sua meterent carnalia. Hos ad rectam morum informari volens regulam, ad apostolicæ vitæ dirigi fecit lineam, per quam in initio fidei fundatam primitivam compererat æcclesiam. In quibus illud præcipuum erat, ut nulla eis propria, sed omnia essent communia, ut quorum conversatio jam erat in cælis, angelicam quodammodo vitam degerent in terris. Porro ipse ad eorum tanquam ad apostolorum pedes ponens omnia quæ habebat, ut usibus eorum ad omnem sufficientiam necessaria suppetent, sollicita paternitate disponebat. Unde legali traditione tradidit eis villam superius nominatam. Gemmelaus et omnia ad eandem appendentia, et alia multa undecunque in partem vel sortem suam jure hereditatis cedentia ⁶²².

5. Ad hoc opus felici auspicio inceptum animabatur non solum divinitatis gratia, sed etiam nobilissimæ et christianissimæ aviæ suæ Gislæ pia coniventia, quæ dulcissimum nepotem suum videns

viam veritatis insistere, collaborabat magnopere, ut amoto omni impedimento a cepto pietatis itinere, viam mandatorum Dei dilatato corde posset currere. Quia enim non ut Esau pilosus venationum vanis aut nocivis exercitiis inserviebat, sed ut lenis Jacob domi habitans simplicitati et innocentie studebat, totam se in ejus dilectionem transfuderat. Quippe quem exemplo fidelis Abrahæ de terra et de ⁶²³ cognatione sua jam dudum animo exisse cognoverat, ei terram repromissionis competere credebat, nec eum volebat suo destituere subsidio, quem perpendebat per omnia dirigi divino auxilio. Ideo salubri reperto consilio, omnes res hereditatis suæ quas sibi vir suus Rodingus dotis gratia impenderat, vel quas ipsi pari æquitatis industria addiderant ⁶²⁴ patrimonio suo, ad præsidium Deo placitæ constructionis contulit legaliter carissimo nepoti suo.

6. Ad hæc omnia non parum solatii divinitas fidei suo Wicberto contulerat, quod in his omnibus doctorem et patronum quemdam venerabilem virum Erluinum nomine præviderat, qui et ipse canonicam qua vivebat regulam, ad monachicam vitam converterat. Is pio patrono nostro in omnibus utilium rerum consiliis exequendis, in æcclesia ædificanda et officinis claustris construendis, in fratribus ad ovile Dei convocandis et regendis, aderat adjutor oportunus et unanimis ⁶²⁵.

7. Alii ad perfectionis culmen tendenti sufficere videretur a malo declinasse, mundi pompis abrenuntiasse, sua omnia pauperibus erogasse. At dominus Wicbertus quæ retro sunt oblitus, in anteriora se extendere nitebatur, semetipsum arguens imperfectionis, nisi argumento dominicæ manus ad unguem expoliretur. Audiens nempe Dominum dicentem: *Si quis vult venire ad me, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me* (Luc. ix, 23), totum hoc dominicum imperium traxit ad se, et ⁶²⁶ abnegans ⁶²⁷ semetipsum tulit crucem mortificationis Jesu in corpore suo, castigans corpus suum et in servitutem redigens, ne forte aliis prædicans ipse reprobis inveniretur. Tulit crucem etiam fraternæ compassionis, quando erutus de cribro diabolicæ temptationis, ipse aliquando conversus confirmabat fratres suos, pro quibus ipse Christus biberat ⁶²⁸ calicem passionis. Igitur arrepto rationis clavo, post rerum suarum jacturam nudus enavit ⁶²⁹ de mundi hujus naufragio, et tandem potius monachicæ quietis portu ⁶³⁰ anchoram stabilitatis de alto pectoris sui jecit in claustralis ⁶³¹ vitæ profundo. Videbat enim quod nusquam alibi tutius perfugium esset fugienti a mundi periculo, cum in claustris monasterii ⁶³² heremi non desit solitudo, et si quem aliquo modo diabolicæ incursionis titillet inquietudo, presto adsit prompta fraternæ consolationis fortitudo. Videbat etiam quod non altius pos-

VARLE LECTIONES.

⁶²¹ a. et e. et a. initio 1. ⁶²² hinc 1 1/4 linea erasa est. 1. ⁶²³ supra in sertum 1. ⁶²⁴ di supra insertum 1. ⁶²⁵ 1 2/3 lineæ erasæ 1. ⁶²⁶ superscr. 1. 2. deest 3. ⁶²⁷ hic vox erasa 1. ⁶²⁸ bibeat corr. r. 1. ⁶²⁹ in loco raso 1. ma supra erasum videtur. ⁶³⁰ 1 1/5 linea erasa 1. ⁶³¹ cau corr. clau 1. ⁶³² locus raso 1. et inserit 2.

set ascendere, si posset illum religionis gradum attingere, ad quem omni quidem ordini ecclesiastico omnique terranæ potestati liceat accedere, a quo nulli omnino nulla omnino ²²² occasione liceat impune recedere. Præterea vir prudens ante et retro oculatus, nihil temere et improvide sibi agendum esse attendebat diligentius. Ut enim athleta stadium ingressus sollicitè qualitatem loci circumspicit, ne quod offendiculum sibi pugnanti vel currenti obsit, ita et hic noster athleta oportunitatem et qualitatem loci ubi propositum suum secure exequeretur caute dispexit, scilicet ubi nec indulgeret sibi disciplina remissior, nec pro intuitu notæ nobilitatis male blandiretur sibi honorificentia impensior. Timebat enim ne sibi diceretur a Domino: *Utinam calidus esses aut frigidus! sed quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo* (Apoc. iii, 15). Timebat etiam, ne, sicut ille qui contra flantem ventum flores portat, etiam ipse inanitate ²²³ elationis inflatus, collectos virtutum flores perderet, et quasi pulveris squadore fœditate apostasiæ sorderet et cœcutiret.

8. Denique columba Christi nolens diutius involvi mundanis fluctuationibus, dum non inveniret ubi requiesceret pes ejus, adiit archam paratam a Deo multorum salutis, scilicet claustrum Gorziensis cœnobii. Id cœnobium olim vir magni nominis Pippini ²²⁴ regis ex sorore nepos Crodegandus Mettensis episcopus construxit, et ad æternum sanctitatis sæcæ monumentum ²²⁵ opibus ditavit, et quod majus est religionis gratia decoravit (cf. *Vitam Chrodeg.*). Sed processu temporis crebrescente bellorum malicia, et per hæc erodescente malorum miseria, et quia leges silent inter arma, ideo invalescente quæqua terrarum injustitia, etiam ibi per notam temporis et prælatorum incuriam discipline regularis cepit emolliiri censura. Et hæc cœlestis iræ permissio tandem permansit, donec tandem divinæ miserationis oculus super inhabitantes terram prospexit; qui et infidelitatis tenebras amovit, et lucem veritatis revocavit. Ad hoc inter primos a Deo missus est Adalbero, primus hujus nominis Mettensis episcopus, qui nobilitum christianissimus et christianorum nobilissimus — erat quippe frater Frithericæ ducis — in hoc primum sui regiminis dedit exercitium, ut et seculari potentia et episcopali censura exturbaret a sua diocesi inreligiositatis viciosa. Hujus honestationis oculum intendens primum super monasticam disciplinam, elaborabat eam ad apostolicæ vitæ redigere normam. Et incipiens a Gorzia quæ cæteris monasteriis erat præstantior in sua parrochia, ubi institutæ religionis vix ipsa apparebant vestigia, non prius destitit, quam monachicæ vitæ professores a sæculi vanitate retractos rectæ vitæ reddidit, et ante omnia radicem malorum et malam monachorum novercam, scilicet proprietatum concupiscentiam, mucrone pastoralis extinxit, et qui in sæculi competis

A patebant luperum moribus dominicos ovili includit (cf. *Vitam Johannis Gorziensis*). Collaborabat sibi ad hoc pius Gorziensis abbas Agenoldus, restaurandæ sanctæ religionis adjutor opportunus. Isque extirpatis nocivis radicibus de dominici horti areola, Adalberone episcopo plantatis, Agenolda rigante, Deo autem incrementum dante, crescebant solitis uberius virtutum plantaria. Quicumque ergo abrenuntiantes seculo suave Christi jugum tollere volebant, quam mites et humiles corde exemplo Christi esse deberent, hic ediscebant. Quicumque ex militari habitu in timore Domini fortitudinem suam mutabant, hic quasi in campo divini tyrocinii experimentum sui capiebant. Quicumque ex clericali sorte ad altiorem humilitatis gradum optabant ascendere, hic cum Jacob non in somnis sed revera scalam cælos attingentem merebantur videre, per quam angelos ascendentes et descendentes posseut videre (*Gen. xxviii, 12*). Cum ergo hic tantus sanctæ religionis fervor tam longe et tam late caloris sui diffunderet flammæ, hic ad disciplinam Domini omnis confluebat nobilitas, omnis dignitas, omnis sine personarum discretionem professio concurrebat et ætas. Ne quisquam vel initium conversionis se crederet arripuisse, cui non contigerat Gorziensi regulæ initiatum esse. Hic inveniebatur lac quod parvulus suggeret ²²⁷, hic solidus panis quem perfectus manderet, et aliquando quasi nutrix in corpus suam trajiceret, ut et alias rudes vel infirmos inde pasceret. Inter eos hic noster patronus Wicbertus ²²⁸ non ultimæ nobilitatis, immo non ultimæ humilitatis et sanctitatis spiritus Dei agente est adductus, ut qui jam dudum renuntiaverat suis omnibus, hic etiam sibimetipsi repuntiare, ut Christo perfectius adhereret. Se ipsum ergo et omnes quos Christo iustificaverat venerandi patris Agenoldi committens manibus, adhereret ei studiosius, et ab ore ejus pendebat intentius, utpote qui ex doctrina ejus non solus pasci habebat, sed et micæ ex ea collectis per se Christi pauperibus ferre satagebat. Et ut id ad quod venerat diligentius exqueretur, singulorum gratias solerter contemplantur, et aliquid inde ad se ipsum trajicere nitebatur. Erudiebatur illius patientia, accendebatur istius orandi instantia, alterius delectabatur obedientia. Istius humilitatem, illius imitabatur sobrietatem. In hoc activæ vitæ laborem, in illæ contemplationis mirabatur ardorem. Fiebat perinde ²²⁹ miro modo, ut dum ipse de singulorum virtutibus aliquid decerpit quod sibi sit pro exemplo, ipse solus omnibus esset exemplo. Ut enim secundum Salomonis proverbium, *ferrum ferro acuitur*, ita alter ab altero ad hæc agendum exercebatur, et ut homo confundit faciem amici sui (*Prov. xxviii, 17*), ita et oia pia fraternæ emulationis movebat confusio, nisi alter alterum quiret imitari.

9. f. ²³⁰

VARIE LECTIONES.

²²² penitus 3. ²²³ vanitate 2. 3. ²²⁴ Pipini 2. 3. ²²⁵ monumentum 2. 3. ²²⁷ suggeret. 2. ²²⁸ in 1. 2. 3. ²²⁹ proinde 3. ex] corr. ²³⁰ Ipse usque apostolicum in loco raso. 1. *Et excedit hoc*

10¹¹¹. Ipse ergo qui mundi renuntiaverat vanitatibus, timens ne iterum ejus illiceretur voluptatibus, dum sub obtentu disponendarum æcclesiasticarum rerum adhuc ei deserviret specietenus, ad hoc etiam timens¹¹² illud apostolicum¹¹³ doctorem non debere esse neophitum, ne elatus incidat in iudicium diaboli (*I Tim.* III, 6), induxit in animum venienti morbo quantoties occurrendum. Venerabilem cujus supra meminimus Erluinum, virum Deo placitum, hominibus acceptum, in gymasio sanctæ religionis laudabiliter exercitum, lucrandis Deo animabus intentissimum, amicitias principum terræ (et majorum æcclesiæ gloriosum, exequendis rebus æcclesiasticis per omnia idoneum, hunc talem virum utpote patrem et intimum suum convenit amabiliter, in eum se rejicit¹¹⁴ quam familiariter, in eo quasi in reclinatorio animæ suæ totus incumbit¹¹⁵ fiducia-liter. Ei ex ordina velle suum aperiens, ei se ipsum magis quam sibi credens, communicato eum fratribus consilia eum abbatem sibi deligit, et fidelibus Christi annitentibus dominico ovili præfici facit. Ille tanquam bonus pater familias doctus de thesauro suo proferre nova et vetera, sciens sic adimpleri legem Christi si alter alterius portet onera, supposuit humiliter humerum ad suscipiendum onus, satis quidem grave, sed Deo sibi cooperante portabile, animatus illo proverbio quod per Sapientiam dicitur: *Frater qui a fratre adjuvatur quasi civitas quæ non copugnatur* (*Prov.* XVII, 19). Ita vir sanctus Wicbertus strenuo cooperatori suo Erluino Marthæ ministerio delegato, ipse cum Maria sedens ad pedes Domini pro audiendo ipsius verbo, elegit optimam partem quæ non auferretur ab eo. Nam ad alvearium monachorum, scilicet Gorziam regressus, jejuniis, vigiliis et orationibus intentus, contemplationis virtuti vacabat liberius

11¹¹⁶. Jam in laude Dei novella plantatio fructificaverat, jam agricola preciosum fructum terræ expectans patienter ferebat, quia temporaneum et serotinum se accepturum non diffidebat. Jam crescebat Christi gloria, jam illorum per quos benedicebatur nomen Domini multiplicabatur gratia, quando de Gemmelau novellæ scilicet constructionis cœnobio boni odoris longe lateque exhibat fragrantia, quod ibi sanctæ religionis fervente flamma, et justi de virtute in virtutem iam dies proficiebant, et injusti ab erroris tartitudine conversi jam in directum ibant. Ex hac boni odoris suavitate repleta erat tota domus æcclesiæ, et attingerat jam ipsa culmina imperialis aulae, ubi cunctis palatinis in ore erat pla nobilissimi viri Wicberti ad Deum conversio, et de ejus conversione

non minima in tota Dei æcclesia ædificatio, quod ejus exemplo multi renuntiantes seculo, sanctæ religionis se subiciebant proposito. Sed invidia ubi desit, quæ nec in paradiso deliciarum nec in ipso quoque cœlo defuit? Quidam qui bona fidelis Christi Wicberti obliquo oculo limabant, aures cæsaris adversus eum appellant, et invidiose el derogantes, contra rem publicam eum egisse accusant, qui Gemmelau regalem flumem majoribus ipsius munificentia imperiali loco beneficii attributum, in partem proprietatis suæ usurpaverit, et in jussu regis fundato ibi cœnobio, in sortem æcclesiastici juris injuste transfuderit, quod fieri nullo modo lex publica sinit. Pius constructor et sanctus provisor loci nostri ad causam dicendam edicto regis ad curiam invitatur¹¹⁷, causa proponitur, de injustitia exposulatur, in deliberanda sententia alius alii varie assentitur. Discipuli evangelii a Domino docti¹¹⁸. *Cum stabitis ante reges et præses nolite cogitare qualiter aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini* (*Matth.* X, 19) — non sophisticam quærunt argumentationem, sed simplicitatis christianæ prætendunt humilitatem. Scientes enim quia periculosum est contra torrentem brachia tendere, nec ignorantes sententiam apostoli: *Qui potestati resistit, resistit Dei ordinationi* (*Rom.* XIII, 2), pedibus imperatoris se humiliter provolvunt, et ne in se et in pauperes Christi terrena sua potentia abutatur suppliciter exposcunt; dicentes gaudendum esse majestati imperatoris, quod temporibus imperii sui divina miseratio ostium misericordiæ suæ voluerit patefacere, dum tales aliquot viros dignatur mundo transmittere, qui digni sint exaudiri orantes pro statu rei publicæ; posse imperatorem de alieno fundamento laudem mereri, si ab aliis in honorem Dei constructa loca, sua regali potentia velit tueri; alieno labori eum posse participare, si res ab aliis Deo jure hereditario legatas dignetur auctoritate imperialis manus corroborare; dignum esse ut apud imperatoriam censuram plus valeat Deo placita veritatis æquitas, quam susurronum et bilinguim calliditas, vel adulantium dolositas, de quibus Sapientia dicit: *Susurro et bilinguis maledictus, multos turbavit pacem habentes, et lingua tertia* (*Eccli.* XXVIII, 15), quæ lingua adulantium intelligitur multos commovit. Hæc et aliæ in hunc modum locuti, a bona spe quam in Deo habebant non sunt frustrati, illud Sapientis dictum esse verum experti: *Beatus qui loquitur in auribus sapientis*. Pius enim rex Otto, vere ad restaurandam rem publicam et reparandam Dei æcclesiam directus a Deo, his salutis monitis

VARIE LECTIONES.

loco textus totius capituli. « Quod Gemmelacenses fratres ad exemplar Gorziensium instituit. » Quare ab hinc capitulorum numeri manu sæculi XVII adnotati sunt, ita ut hæc primarii XI jam habeatur X, et sic porro usque in finem, ubi iterum numerus additus qua argumenti numeris satisfiat. Quisquam priores tres capituli noni lineas eraserit, et loco ei quatuor primas capituli decimi lineas inscripserit, non liquet; nec Sigebertum nec Godescalcum fuisse scriptura docere videtur. Ceterum hoc contingit antequam codices reliqui hinc transscripti fuissent. Numeri in eod. 9. 3 continui leguntur. ¹¹¹ hunc numerum restitui; VIII codices, et sic porro multa lacuna indicata. ¹¹² vox erasa 1. ¹¹³ voces paucæ erasæ 1. ¹¹⁴ rejecit 3. ¹¹⁵ incubuit 3. ¹¹⁶ X jam 1. 2. 3. et ita porro. ¹¹⁷ invitatur addito n. 1 accersitur 3. ¹¹⁸ edocti 3.

aurem advertit gratanter, et petitionem fidelium Christi accepit dignanter. Annuit enim communi palatinorum consilio, et regali censuit edicto, ut rata et inconvulsa permaneret novella Gemmelacensis cœnobii constructio, et quicquid illi æcclesiæ ab ipso domno Wicherto vel etiam aliorum venerabilium virorum largitione fuerat concessum, ut nullus infidelium vel aliquis heredum ejus iufringere audeat omnino est interdictum. Insuper permessa est eis potestas advocatum et regularem abbatem cum imperio regis eligendi, castellum construendi, mercatum, percussuram monetæ, matheriam faciendi. Ipse locus ab omni omnium servitio immunis est redditus, in civitate, in castello, in villa, super aquas, in pontibus, in omnibus imperii sui locis ab omni theloneo et tributo est absolutus, sub ⁴⁴⁰ solo regis defensionis munimine subjectus ⁴⁴⁰.

12. Omnis res jam composita videbatur, omnia jam in tuto esse credebantur, nihil ex aliqua parte metuebatur. De rebus æcclesiæ traditis et de libertate ipsius loci carta conscripta, imperiali edicto erat confirmata, et anuli imperialis impressione auctorizata. Quæ auctorizatio facta est sollemniter Leodii, 12 Kal. Octobris, anno dominicæ incarnationis 946, indictione 4, regni domni Ottonis I, anno 11, cathedram Trajectensis æcclesiæ regente Uogone. Ad hanc confirmationem imperialis potestatis accessit etiam apostolicæ sedis auctoritas, dum a Benedicto septimo hujus nominis [papa decretum est, ut rata esset in perpetuum Gemmelacensis cœnobii prærogata immunitas. Decretum est etiam, ut de alio monasterio ibi abbas non constituitur, sed ipsi servi Dei secundum sancti Benedicti regulam viventes ex sua propria congregatione abbatem eligendi potestatem habeant, et ut abbas ipse privilegiis sedis apostolicæ infulis decoretur, et ut ipsum monasterium sub juris ditione sanctæ Romanæ ⁴⁴¹ apostolicæ sedis constitutum, nullius alterius æcclesiæ juris ditionibus submitatur; interminando ex auctoritate beati Petri apostolorum principis, sub divini obtestatione judicii ac validis anathematis interdictionibus, ut nulla aliquando vel parva vel magna persona aliquid de rebus vel possessionibus ad idem monasterium pertinentibus auferre vel alienare præsumat. Hoc scriptum per manum Bonifacii notarii regionarii atque scriniarii sanctæ Romanæ æcclesiæ, datum est 8 Kal. Aprilis per manus Stephani episcopi ac bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ, anno pontificatus domni Benedicti VII papæ nono, imperante Ottone a Deo coronato magno ac pacifico imperatore, anno 16, qui est annus Domini 953.

13. Ita aliquandiu arridente sereno cœlo prosperitatis, derepente inhorruit inopina immissio diabolicæ tempestatis. Siquidem Heribrandus de vico Mainwolt ⁴⁴², qui inter nobiles Bratuspantium ⁴⁴³

A genere et divitiis eminebat, cujus nobilitatem alia nobilitas augebat—ei quippe Reinuidis germana nobilissimi senioris nostri Wicherti nubserat—hic injustitiæ gladio accinctus, cupiditatis armis confusus, elamat Gemmelacensem fiscum hereditaria lege ex matrimonio uxoris suæ Renuidis ⁴⁴⁴ sibi competere, affinem suum Wichbertum non legaliter egisse, qui sub optentu religionis uxorem suam, germanam scilicet illius, voluerit injuste exheredare. Contempta ergo imperialis curiæ auctoritate, contempto apostolicæ censuræ anathemate, junctis sibi complicibus suæ injustitiæ, non timet abbatiam insolenter invadere, et substantiam fratrum violenter diripere. In officinis claustrum equi stabulantur, per loca monachicæ solitudini competentia sæculares B personæ illicite vagantur; fratres per latibula sanctuarii quomodocunque sese tutantur, et in tantæ tribulationis articulo subsidium divinæ pietatis præstolantur. Videbatur nempe ⁴⁴⁵ malevolis implendæ injustitiæ oportunitatem esse tempus, quia ⁴⁴⁶ ipse sanctus vir Wichbertus mundo jam mortuus, et ab eis longe remotus, excusserat se a cunctis ratiociniis mundani tumultus; porro abbas Erluinus recens oculis privatus, restaurandis rebus perditis putabatur esse minus idoneus. Hic sinistra rumor ut percussit aures sancti viri, cujus conversatio jam erat in cœlis, quid ei tunc fuerit animi, non opus est expromere ⁴⁴⁷ verbis. Cui quamvis indignum videretur de stiva dominici aratri oculos retro convertere, et grave esset se emeritum militiâ bello mundanæ sollicitudinis iterum involvere, non distulit tamen pro consolandis fratribus iter accelerare, qui pro illis paratus erat etiam animam ponere. Veniens ergo desideratus ad desideratum locum qui testimonium erat suæ devotionis, tristes et desolatos fratres confirmat verbis consolatoriis, et quibus potuit armis humilitatis et modestiæ occurrit adversariis, et feritatem et cupiditatem eorum mitigare laborabat monitis suasoriis. Illi præsentiam sanctitatis ejus aliquantulum reveriti, et aliud clausum in pectore aliud in lingua promptum habentes, cessarunt ad tempus ejus voluntati, se intuitu affinitatis ejus ab injustitia ista cessaturos polliciti.

14. ⁴⁴⁸ Sepe nominatus et sepe nominandus nobis D domnus Wichbertus tam gratus fuit Deo, ut dignus fuerit etiam apostolicæ prædicationis ministerio. Gens siquidem Ungarorum, quæ quibusdam munitissimis clavis remota, nec ad meridianam nec ad occidentalem plagam exundi habuerat facultatem, per Arnulfum imperatorem ruptis clavis emissâ, mortuo Arnulfo imperatore, totam Italiam, totam Germaniam ut fera tempestas vario vastationis genere depopulata est per annos circiter quinquaginta. Hæc gens etiam tempore primi Ottonis aggressâ ⁴⁴⁹ Lotharingiam, deducta est a duce Conrado

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁴⁰ ac sub 3. ⁴⁴¹ m. est s. 3. ⁴⁴² R. et a. 2. ⁴⁴³ Maviwolt 5. ⁴⁴⁴ brabantensium 2b. ⁴⁴⁵ Reinuidis 2. ⁴⁴⁶ namque 3. ⁴⁴⁷ quoniam 3. ⁴⁴⁸ exprimere 3. ⁴⁴⁹ reliqua usque ad finem pagine in loco raso 1. ⁴⁵⁰ aggressa 1.

usque ad silvam Carbonariam, et virtute Dei apud Lobiensem cœnobium ostensa, prohibita ultra prodire, rediit impune (cf. *Folcuini gesta abb. Lob. SS. IV, 66*). Ungaris ergo et eundo et redeundo per vicum Gemmelacensem transeuntibus, occurrit vir Dei Wichbertus (an. 954), non clipeo⁶⁶⁶ aut galea materiali protectus, sed tantum gladio verbi Dei accinctus, paratus bibere calicem passionis, et ponere animam suam propter⁶⁶⁷ salvandas fratrum animas⁶⁶⁸ (*Joan. xv, 13*), qua, ut dicit Veritas, non est major caritas (*I Cor. xiii, 13*). Et primo miles Christi secundum præceptum evangelii offerens illis verbum pacis, ingressus est viam prædicationis, et paulatim mitigata eorum rabie, cœpit jam agere de eorum salute. Nec destitit illis idolatriæ spurcitiis sordentibus pandere fidei dogmata et regis æterni misteria, donec aliquos eorum a regno diaboli abstraxit, eosque abjurantes sacramenta diabolicæ militiæ, transcripsit in novum nomen christianæ militiæ. Benedictus Deus per omnia, qui Wichberto sub signis suis militanti affuit, eique civicam coronam tribuit.

15. Prævidens vir Deo plenus non esse paratum sibi a Deo patre, ut hiberet primum calicem passionis, animum appulit, ut mereretur bibere saltem secundum calicem confessionis, et ideo totus in hoc ut consulendo sibi consuleret etiam aliis, excogitavit opus quod non solum sibi, sed etiam aliis prodesset. Nam amplectens super omnia caritatem, quæ est vinculum dilectionis⁶⁶⁹, et in qua⁶⁷⁰ est plenitudo legis, et ob hoc maxime quod hoc speciale mandatum est Domini dicentis : *Mandatum novum do vobis ut vos invicem diligatis* (*Joan. xiii, 34*), cœpit agere cum pluribus devotis et Dei fidelibus, ut per unum mutæ caritatis conglutinati amorem, fraternalem inter se statuerent societatem, ut cum omnes unum in Christo essent, unum saperent, unum diligerent, unum in Christo vellent, unum nollent, nichil⁶⁷¹ diabolica emulatione contractum odio dignum, vel contrarietate inveniretur diversum, ut vere pacifici mererentur beatitudinem filiorum Dei; ad hoc etiam ut secundum Jacobi præceptum peccata sua alterutrum confiterentur (*Jac. v, 16*), et orando pro invicem salvarentur, ei sicut Veritas ait : *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus* (*Joan. xiii, 10*), ita loti baptismi alterutræ confessionis, lotis pedibus quibus non potest sine labe terra calcari⁶⁷², id est expiatis actibus humanæ vitæ, quæ vix aut nullatenus sine nevo peccati potest transigi, per fraternæ orationis auxilium redderentur toti mundi, elemosinis, jejuniis, psalmis, ymnis, canticis spiritualibus ad hoc constitutis ab invicem expiati. Delectabat enim eos illud beati Augustini, qui in laudem karitatis prorumpens ait : *Dulcis*

A sonus karitas est, dulcis res et delectabilis caritas est, quæ præsentis et absentes in unum colligit fratres.

16. Sic vir Dei tactus quodam præsentis futurorum, quod propediem tendendum sibi esset ad supernæ vocationis bravium, prævidit sibi in futurum, ut quando deposito carnis onere ingrederetur viam universæ carnis, aciem hujus fraternæ societatis hinc inde locaret in subsidiis, quæ aerearum catervarum incursus proturbaret orationum telis. Hujus negotii perficiendi secundas partes relinquens fidei vicario suo abbati Erluino, cavens sibi per omnia ne sub obtentu alicujus rei exequendæ quantulumcunque iterum implicaretur seculo, ultimum vale dicens fratribus et amicis, et optabilem pacis et dilectionis memoriam relinquens eis, maturavit viam ad amicam sibi quietem Gorziensis solitudinis. Sicut enim piscis extractus ab aqua non potest vivere, ita ipse timebat de vita animæ suæ, quotiens a contemplationis extrahebatur requie. Post tot et tantos labores dum jam jamque expectaret dari sibi a Deo⁶⁷³ desideratam missionem militiæ suæ, tandem rex regum lætatus militem suum diu pro castris suorum viriliter stetisse, tempus esse duxit ei præmia laboris reddere, et capiti ejus coronam laudis imponere.

17. Et jam instante tempore resolutionis suæ, cœpit languescere. Summus enim artifex qui semper invenit in opere suo quod adhuc tundat et poliat, electum suum tanquam aurum in fornace probabat, ut excoqueret ad purum scorium peccatorum ejus. Gemmelacenses⁶⁷⁴, ut audierunt dominum et patrem suum ad mortem infirmari, non potuerunt suo temperare dolori. Hunc eorum dolorem nimis exaggerabat, si eum in terra peregrinationis suæ ipsis absentibus contingeret obire. Unde qui ex his majusculi esse videbantur, sine mora Gorziam tendunt, et dominum suum viventem inveniunt, et aliquantulum dissimulato dolore, agunt cum eo de reportando ejus corpore. Ille accersito ad se abbate suo cui nomen erat Oilbaldus, aperit ei suum suorumque desiderium, et hoc ab eo ultimum expetit beneficium, ut liceat suis defuncti corporis sui glebam referre ad Gemmelacense cenobium. Abbas ex consilio, respondit ut pater filio : *Mi fili dulcissime, angustia mihi sunt undique. Sanctitatem tuam reveror, animam tuam ad Deum euntem scandalizare vereor; sed timeo ne illi⁶⁷⁵ super hoc scandalizentur, qui te ut patrem venerantur, et amorem quem exhibuerunt⁶⁷⁶ tibi viventi, vellent exhibere præsentialiter etiam morienti. Ecce voluntatem meam postpono tuæ voluntati, si aspiraverit tibi et tuis voluntas Dei. Si suppetit tuis facultas implendi desiderium suum, non nego meum assensum.*

Tandem⁶⁷⁷ vir Dei consummatus in virtutum

VARIE LECTIONES.

⁶⁶⁶ clipeo 2. clipeo galeave 3. ⁶⁶⁷ pro 3. ⁶⁶⁸ animabus 3. ⁶⁶⁹ perfectionis 3. ⁶⁷⁰ quo corr. qua 1. ⁶⁷¹ ita hoc loco 1. ⁶⁷² culcari 2. ⁶⁷³ domino 3. ⁶⁷⁴ G. autem ut 3. ⁶⁷⁵ alii corr. illi 1. alii 2. illi 3. ⁶⁷⁶ exhib. 2. ⁶⁷⁷ hic caput XVII inchoant codd. 2. 3. codex 1. non nisi majus T absque capituli indicatione vel numero habet. Scriba sæculi XVII numerum XVII posuit, et mox infra XVIII et XVIII restituit.

gratia, quod majus est quam si clarisset miraculorum gloria — miraculis quippe nonnunquam virtutes offuscantur, miracula vero solis virtutibus commendantur — 10 Kal. Junii (an. 962) reddidit spiritum fatigatum nec victum fructuosis laboribus; et ad patres suos adpositus, qui seminaverat in benedictionibus ⁶⁷³ messuit (II Cor. ix, 6) etiam in benedictionibus, centuplum et vitam æternam secundum Domini ⁶⁷³ promissionem (Matth. xix, 29) indeptus.

18. Gemmelacensés læti ab invitis corpus domini sui suscipiunt, et se votivo operi accingunt. Qui præcavescentes ne æstivi caloris nimietas faceret injuriam sancto corpori, intralia corporis efficiunt, ibique terræ infodiunt, cadaver vero sale et variis pigmentorum odoribus conspergunt, quæ putredini corporeæ corruptionis repugnare possunt. Unus autem eorum nomine Adecho, qui semper familiaris fuerat obsecutus sancto viro, ac per hoc etiam sancto corpori adhuc obsequabatur ⁶⁷⁴ instantius, hic comparato carro cum bobus, superponit sanctum corpus, non quò honore dominum decuit, sed quò amore ipse debuit. Jam præcesserat longiuscule, et ecce omnis Gorziensium populus exarsit in ira et furore, egre ferentes corpus illius asportari, cuius meritis se credebant a Deo ⁶⁷⁵ adjuvari. Ergo facto grege, perstrepunt populari more, et paucos multi insequentes conclamant. Ad clamorem concurrentium Gemmelacenses obstupescunt, et tacito cordis clamore auxilium Dei quærunt. Et qui pro filiis Israel pugnavit contra insequentes Ægyptios, pugnavit etiam pro istis. Subito enim ⁶⁷⁷ orta tempestate aer inhorruit, et clara die nox aliena incubuit. Concrepant tonitrua, micant fulgura, cadunt fulmina. Illos tenebræ palpabiles ab itinere revocant, illi ⁶⁷⁸ uno itinere gradientes nec ad dexteram nec ad sinistram declinabant. Ita illi divinitus exterriti retrocedunt, isti adjuti divinitus libere incedunt. Tam prædicabili miraculo sanctus Dei Wichbertus illustratus, cum multa omnium veneratione ad Gemmelacense cœnobium est relatus, et cum honore debito in æcclesia sancti Salvatoris sanctique Petri apostoli sepultus, se cum Deo vivere ostendit se invocantibus. Credunt enim se ejus tuitione protegendos perpetualiter, omnes qui eum invocant præsentialiter. Obiit autem hic sanctus Dei anno dominicæ incarnationis nongentesimo sexagesimo secundo ⁶⁷⁹.

19. Quod talis tantusque hic vir Dei fuerit ne quis discredat, ipsius domni abbatis Erluini testimonium accedat, qui ei diutissime convixit, quem nichil illius latuit. Is Erluinus dans operam ad disponendum initia a domno Wichberto fraternæ societatis collegium, et ad hoc invitans venerabi-

lem virum Aletrannum, quem post suam excecationem et expulsionem Evraclus episcopus ordinaverat abbatem Loblensium, scripsit epistolam in hunc modum ⁶⁸⁰.

INCIPIT ⁶⁸¹ EPISTOLA ERLUINI ⁶⁸².

Mira dispensationis misericordia operatur divina, ut præcedentium actus jure sibi placentium duplici in hoc mortalitatis sæculo gratificentur honore, ut non minoris gratiæ in cælestibus ditentur remuneratione. Denique his largitatis suæ donis auctor omnium bonorum Deus posteritatem ejusdem dilecti sui Wichberti præsentibus insignire dignatus est temporibus, nolens ut ipse testatur splendentis lucernæ claritatem sub modii umbra ditius obtenebrari, quia potius ædificandi gratia longe lateque cœni aromatum fragrantiam ejus disperdit boni odoris suavitatem. Hic igitur corde sitibundus gestiens adipisci gratiam et evangelici non surdus auditor sermonis, cuncta despezit sæcularia, respuit terrena, postpositis temporalia, semet de cætero mancipans cultui monasticæ religionis, ut altioribus et sanctioribus Dei posset vacare jussionibus. Monasterio sane Gemmelaus nuncupato sui juris hereditate Deo serotinitibus delegato, sincero affectu dilectionis fratrum monachorum coadunari ⁶⁸³ voluit congregationem, ubi et ipse quod credi facile est, regulari vivens tramite, plurima Deo digna gessit opera, malens suæ exortationis exemplo cunctos ad bene agendum corroborare, quam male suasionis perfidia cotidie per devios errate decursus. Hæc autem sanctitatis suæ exempla et constantiæ certamina non solum in jam dicto loco manentibus abundanter exhibuit fratribus, verum omnibus bene agentibus et sanctum sapientibus laicis et clericis, viduis et orphanis, monachis et Deo dicatis seminis, suæ exortationis documenta præbuit fidelia; et insuper veluti in propatulo claruit, pagantis et idolorum spurcitiis deditis misteria atque dogmata regis æterni amministrare non distulit fideliter, cupiens eos supernis civibus sociare amabiliter. Post cujus decessum et vitæ præsentis terminam, fideles diversæ ætatis et diversorum graduum ejus inclitanti bonæ actionis exemplo, opus deificum et amoris dulcedine plenum quod ab ipso exortum est, ampliori frequentia promulgare curaverunt. Placuit sane pluribus circa locum commorantibus quibus mens sanctorum et erga Deum devotionis erat affectus, ob suarum animarum redimendas fraternalem inter se jungere societatem, ut pacis et dilectionis tenentes in terris unionem, patriæ cælestis mererentur perfrui communionem. Igitur Kalendaris Maias convenit non modica fidelium turma ad locum memoratum inspiratione utique clementissimi Dei inflammata, devovens Deo per circulum anni ad oblationis sacramenta pertinentia luminis, panis vini que ⁶⁸⁴ mensuram communiter repertam, ut in die

VARIE LECTIONES.

⁶⁷³ m. e. l. b. in loco raso 1. ⁶⁷⁴ dei 2. 3. ⁶⁷⁵ aliis 2. ⁶⁷⁶ famulabatur 3. ⁶⁷⁷ apud Deum 2. ⁶⁷⁸ etenim 3. ⁶⁷⁹ isti 3. ⁶⁸⁰ pergit 3: Miracula vitandi fastidii gratia suppressa sunt. Quandoquidem multiplicata sunt super numerum. Sequitur relatio de elevatione ejus. ⁶⁸¹ Quæ sequuntur usque ad finem desunt 2b. 3. 3b. 4. 5. et in editis. ⁶⁸² deest 2. ⁶⁸³ E. abbatis 2. ⁶⁸⁴ coadiuvari 2. ⁶⁸⁵ unicuique 2

Kalendarum unicuique designato de his rebus pro eo A fiat oblatio et sacri misterii supplicatio. Totius ergo vinculo dilectionis die prenotato tam abbas quam cuncta congregatio monachorum jam dicti monasterii nec non pagentium copiosa multitudo se conflu-

tinare statuerant, permanentes deinceps fide et karitate sociati. Initiata est hæc fraterna societas anno primo imperii primi ⁸⁰⁰ Ottonis, qui est annus dominicæ incarnationis 963 ⁸⁰⁰.

HISTORIA ELEVATIONIS S. WICBERTI

AUCTORE ANONYMO

INCIPIT ⁸⁰⁷ DE ELEVATIONE EJUSDEM SANCTI CONFESSORIS.

1. Exultemus dilectissimi, exultemus in gloria, B quam in festa hujus diei observatione nobis confert Dei gratia. Hodie quippe Deus nobis donavit, quod ab origine mundi paravit, gaudium videlicet de sancto confessore suo Wicberto, quem in operandis miraculis hereditavit sicut scriptum est nomine æterno (*Eccli. xv, 6*). Quæ gloria nobis ex corporali ejus presentia specialis, omnibus christianis facta est generalis, quia quem locus iste jam olim patrem a Deo meruit, hodie apud Deum mundus patronum agnovit.

Igitur sanctus Wicbertus 40 fere annorum spatio in honorum operum consummatus exercitio, apud Gorziam suæ conversionis cœnobium vita defunctus, in Gemmelaus, suæ primæ conversationis loco, sepultura est functus. Ubi ab a. dom. inc. 962. — C quippe hominem exiit — per annos 137 tacito nomine jacuit, vix paucis fidelibus per cartas veteres recordantibus umbram ejus sanctitatis. Anno autem dom. inc. 1099 refulsit nominis ejus memoria, nova signorum gratia, illum mirificante ⁸⁰⁸ Dei magnificentia ⁸⁰⁹. Quæ ita in eo mirabilis fuit per 12 annos ante sancti corporis elevationem, ut longe lateque maximum ei ob omnibus comparaverit amorem et honorem.

2. Unde multis nostrum multis etiam extraneorum videri cœpit indignum, quod vir tantæ apud homines æstimationis, tantæ apud Deum sanctitatis, nullo cultu venerationis honoraretur a nobis. Horum maxima pars erat Sigebertus, antiquæ scientiæ D et reverentiæ monachus, hujus nostræ æcclesiæ Gemmelacensis oculus, cui præ iavigilabat vita et conversatione et religionis fervore. Tanto nanque certior erat de sanctitatis ejus gratia, quanto vitam ejus virtutibus plenam multa stili prosecutus est elegantia. Qui ex evidenti miraculorum ostensione, accepta explendi desiderii sui occasione, de elevatione sancti ejus corporis cœpit agere apud eos quorum hoc erat auctoritatis. Denique domni Lietardii abbatis voluntate consultata et benedictione percepta,

ad impetrandam super hoc episcopi Leodicensis auctoritatem ipse ab eo suscepit legationem.

3. Currum Dei tunc Leodii aurigabat dominus Othertus, æcclesiæ suæ inter prædecessores suos satis commodus. Qui ubi bonam bene desiderantium voluntatem audivit, discussa et comperta rerum veritate, justa petentibus assensum dedit, gaudens tempore suo per Dei misericordiam revelatum, unde omnis mundus a necessitatum pondere se sentiret relevatum. Ab domno Henrico, loci nostri archidiacono, causa defertur Frederico Coloniensium archiepiscopo. Confert ille in synodo generali, quid esset agendum super negotio nobis speciali, et ex consilio libens annuit, quod annuendum fidelis nostræ partis fautor invenit. Ita ⁸⁰⁰ divinitatis agentis clementia, cum omnia cederent ex sententia, dominus noster episcopus eo erga nos factus est promptioris animi, quo in hoc se gaudebat habere assensum et auctoritatem etiam sui metropolitani. Denique ad hujus negotii executionem ipse cœpit insistere, quem in assentiendo unde consultus fuerat, præ nimio gestientis animi desiderio vix sperabamus peristere. Hoc enim crebri ad eam nostræ legationis excursus, hoc agebant voluntatis ejus indices ad nos recursus.

4. Postquam autem per crebra nostræ legationis internuntia, diversa de hac re data sunt et accepta responsa, dominus abbas Lietardus jam per se statuit curare, quod aliis totum curandum videbatur commisisse. Ergo licet fractus ætate senili, se ipsum inpendens grandioris viæ labori, Leodium properat (an. 1110) quodam ut ita dictum sit alleviatus vehiculo boni desiderii. Ibi tam episcopum quam archidiaconos, tam abbates quam universos æcclesiasticæ rei publicæ conveniens præpositos, petit ut ab eis unanimiter diffiniretur, quando conceptum fidelibus animis votum complecteretur. Quod et factum est. Sane quoniam ad tanta ⁸⁰¹ novæ salutis gaudia non facile posset evocari senota fidelium populorum frequentia, placuit ut nono Kalend. Octobrium die

VARIE LECTIONES.

⁸⁰⁰ vox postea ab alio mutata in secundi 1. ⁸⁰¹ FINIT addunt 2. 3. ⁸⁰² Sequitur compendiosa relatio elevationis corporis ipsius sancti confessoris 3. Exultemus usque agnovit domini ibi. Historia elevationis deest in 1. 4. 5. ⁸⁰³ mirificante 3. ⁸⁰⁴ munificentia 3. ⁸⁰⁵ Ita — recursus desunt 3. ⁸⁰⁶ tantæ 2.

sancti corporis elevatio fieret, eo quod pridie in martyrio sanctorum Thebeorum specialiter nobis sollempni, satis ingens populus et indicti commercii et votivæ orationis causa, in hunc locum conveniret.

5. Domnus abbas Lietardus in his quæ sibi bene vel dicta vel facta sunt lætatus, hujus læticiæ participationem ad nostram detulit expectationem. Mounit deinde ut desiderata boni patroni sollempnia debita nostræ devotionis prævenirent munia. Nanque ad prosperandos a Deo hujus rei successus ex episcopi mandato jejunium indixit, quod ipse una nobiscum eo devotior quo sollicitior perfecit. Jamque effulserat dies illa, cælo terræque festiva, cælo pro compare designato, terræ pro patrono sibi assignato. Aderat utriusque sexus plebs innumerabilis, quos undecunque advocaverat amor et honor sancti confessoris. Convenerant etiam plures abbates et archidiaconi, et alii æclesiasticæ religionis tam auctores quam discipuli, quos ad cælestis thesauri compositionem invitaverat auctoritas domni episcopi et religiositas tractandæ rei. Quorum devotis obsequiis sancti corporis margaritum elevatum de loco sepulturæ, in proximam agri planitiem est deportatum, expectantibus populus demonstrandum.

6. Interea pro re et tempore habito ad populum sermone, cum omnibus satis factum esset pro sua expectatione super sancti corporis visione, sanctus confessor Wichbertus ab omnibus veneratur, a pluribus votiva vel spontanea oblatione muneratur. Inde ad loci nostri tutelam et salvationem, cum feretro ad hoc fabrefacto in placitam sibi æclesiæ nostræ Gemmelacensis repositus est mansionem. Multis denique fidelium non satis visum est, quod eis hujus diei gaudio participari datum est, nisi aliquid reliquiarum singuli ut petierant accipere mererentur, unde ab eis cruces, altaria, vel etiam integra oratoria dedicarentur. Quanta vero fuerit hujus diei lætitia, quæ in Domino lætantium et exultantium gloria, quia nemo ad dicendum potest sufficere, bonum est silere quam parum dicere. Immo quia promptiora sunt testimonia rerum quam verborum, de ea credatur innumerabili turbæ fidelium populorum, quos ad anniversarium suæ ipsius elevationis diem, gratia sancti confessoris invitavit, et semper ut credimus invitabit per novam miraculorum operationem. Facta est autem celebritas hujus elevationis, anno quarto Heinrici quinti hujus nominis imperatoris, qui est 1110 ab incarnatione domini Salvatoris.

7. Hujus elevationis dies tanto est signorum privilegio commendatus, ut non humana temeritate, sed divina ordinatione credatur esse dispositus. Cum enim in eo quem prescripsimus loco, expositum sancti corpus spectaretur a populo, apparuit quibus

A videre datum est signum crucis in cælo super ipsum locum, quod videbatur orbe splendente circumfusus. Rerum ut creditur mysterio insinuante, ut quia communis hostis hoc signo victus est Christo triumphante, per hujus patroni merita supplices ejus erui sperarent ab inimicorum visibilibus et invisibilibus potestate. Et quia semel inimicorum mentio facta est, pretereundum non est, quod in honorem et amorem sancti confessoris tot inimici inter se homines ad gratiam redierunt, quot hi qui aderant nunquam sua memoria redisse viderunt. Unde salvo privilegio dominicæ nativitatis, angelicum illud carmen aptandum est gratiæ hujus nostræ festivitatis: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. II, 14). Quomodo enim non detur gloria in excelsis Deo, qui actum suum apud se glorificatum in cælo, coram hominibus glorificavit crucis ostensæ signo? Consequenter etiam in terra pax hominibus bonæ voluntatis esse debet, quibus divinitas in omnibus vel offensis vel necessitatibus tantum apud se intercessorem prebet. Ad cujus meriti commendationem non immerito factam crediderimus crucis demonstrationem, quippe quem scimus propter Deum expedit sequendum, se ipsum sibi abnegasse, et crucem suam, hoc est carnis suæ mortificationem, post Christum tulisse. Denique et orbis ille qui apparentem crucem visus est circumfulsisse, non indecenter estimatur coronæ significativus fuisse, quam iste sanctus pro suis justis laboribus creditur a Deo meruisse. Cur autem hoc signum alii viderint, alii videre non meruerint, non ad nostrum de aliquo prejudicium, sed ad divinum de omnibus pertinet iudicium. Deus enim iudex justus, etiam hoc tempore iudicat de quibusdam hominibus, et istos misericordiæ suæ consolatione dignos, illos penitus ducit indignos. Istos, quia quod rectum est agunt, et si adhuc errant, nichil ex obstinatione, sed ex ignorantia et simplicitate faciunt; illos, quia viventes et videntes in ignem vadunt. Unde credendum est et dicendum, quod Deus hoc signo sanctum suum propter illos glorificaverit, quos de eo non perfide sed more humano dubitare viderit, ideoque illud vidisse multos dubitantium, paucos sanctitatem ejus credentium, neminem virtutibus ipsius invidentium.

8. Quid autem dicemus de muliere quæ, cum oportuno loco staret, elevata in conspectu populi sancta pignora non potuit videre? Nimirum quod in occulto divinitatis iudicio ejus causa talis erat, ut indigna esset videre, quod omnium aspectibus expositum fuerat; se ipsam tamen ipsa conveniens, et nichil preter peccata sua visibus suis obstare cognoscens, tamdiu apud se Deo humili satisfacit

VARIE LECTIONES.

⁶⁹² ad h. f. desunt 2. ⁶⁹³ hic desinit 3, his verbis: Hucusque sancti viri elevatio. *Sequuntur privilegia Ottonis et Benedicti VII, postremo relatio de combustionem monasterii.*

oratione, donec peritui mereretur sanctarum reliquiarum visione.

9. Nec minus miraculo dignum est, quod in altera muliere factum est. Hæc dum ad nova hujus diei gaudia cum populi venisset frequentia, desiderium fidei apportavit in pectore, ut aliquam portiunculam sibi reportaret de sancti confessoris corpore. Expositis igitur ut dictum est ad videndum sanctis pignoribus, astabat ipsa cum astantibus, et tanto ejus desiderium augebatur, quanto augmenti causa videnti proponebatur. Quid igitur ageret, quo se verteret? Non erat ea persona, quæ de tam precioso munere quenquam interpellare presumeret, vel cui interpellanti quisquam impertire auderet. Quia igitur de humano adjutorio illam omnimoda occupaverat desperatio, Deum precordialiter orabat ne fraudaretur a desiderio suo. Dum autem

A soli Deo causam suam revelaret, utque exaudiretur indeficienter oraret, mirum dictu, in manibus suis quas supplices in cælum porrexerat, subito invenit quiddam reliquiarum quas tantopere desiderabat. Quod unum dentium sancti confessoris fuisse proditum est ab eis quos rei testes contigit esse⁸⁹⁴. Ecce qualiter uno die et loco quatuor miraculis sanctus pater noster Wicbertus glorificatus est a Deo. Uno per crucis in cælo demonstrationem, altero per inimicorum hominum reconciliationem, tertio in muliere cui et clausi et aperti sunt oculi carnis, quarto in exauditione alterius etiam mulieris. De quorum miraculorum gloria, hodie a Deo in tali patrono nobis concessa, nichil dicere, nichil dignum possumus retribuere, nisi ut hæc Dei opera Dei fateamur esse miracula, qui in sanctis suis gloriosus vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

MIRACULA S. WICBERTI

AUCTORE ANONYMO⁸⁹⁵

PROLOGUS SIGEBERTI IN MIRACULIS SANCTI GUIBERTI.

Dicit Sapientia: *memoria justii cum laudibus, nomen impiorum putrescet* (Prov. x, 7). Verum esse quod dicit Sapientia testantur etiam nostra tempora, quæ cum laudibus Dei recolunt memoriam justii, sancti scilicet Wicberti, qui fuit fundator Gemmelacensis cœnobii. Non enim computruit nomen ejus per tot annorum curricula, per quem nomen Domini benedicitur et benedicetur in sæcula. Anno siquidem incarnati Jesu Christi 1099, qui est 137 a transitu ejusdem sancti Wicberti, refloruit memoria nominis ejus per novam miraculorum gra-

tiam declarata. Quamvis bonæ vitæ æstimatio non constet in ostensione miraculorum, sed in virtute operum, tamen miracula per sanctos viros divinitus ostensa sunt honorum operum testimonia. Nec frustra Paulus apostolus ait: *Signa non dantur fidelibus, sed infidelibus* (I Cor. xiv, 22). Quanti enim valisset fidei prædicatio, nisi ad prædicationem accessisset miraculorum ostensio? Cum ergo Deus per sanctos viros signa et prodigia operatur, revera infidelitas hominum increpatur, quod sancti viri ab eis digno venerationis cultu non honorantur.

VISIO EJUSDEM SIGEBERTI

1. Aliquos nostrum mutum offendeat, multos etiam extraneorum contra nos usque ad indignationem concitabat, quod sanctus Wicbertus vir apud sæculum tantæ nobilitatis, apud Deum tantæ sanctitatis, nullo venerationis cultu honorabatur a nobis. Inter eos qui hac pia movebantur indignatione, erat quidam Sigebertus nomine, primus apud nos ætate et conversatione, scientia et religione. Illic circa venerationem vel revelationem sancti tanto ducebatur desiderio, quanto circa adventum vel revelationem Christi antiquus ille Symeon. Unde et ad sepulchrum ejus locum compunctionis sibi statuerat, quem exemplo illius evangelicæ Mariæ cum aromate orationum frequentabat. Et quia erat custos ecclesiæ, quanto id licentius, tanto exequebatur devotius. Erat autem summa orationis ejus, ut antequam moreretur experimento probaret, cujus vel quanti meriti esset apud Deum sanctus Wicbertus. Quadam igitur nocte ex consuetudine oravit,

C ibique cibatus pane lacrimarum et debris calice compunctionis, fessa membra quieti dedit. Vix obdormierat, cum ecce delectatur visione mirifica. Videt in ipsam æcclesiam quasi solito festivius apparatus, solito clarius illuminatam, innumerabilem intrare frequentiam, quam insignabat vel episcopalis auctoritas, vel clericalis dignitas, vel abbatum monachorumque religiositas. Tunc velut ad agendam synodum sedes ponuntur, et ad dicendum in sedibus personæ componuntur. Postquam super æcclesiasticum statum satis competenter est tractatum convenienterque diffinitum, ait quidam senior: *Cum de aliis causis pro quibus convenimus satis sit actum, de causa illa speciali pro qua in hoc devenimus loco, nulla adhuc facta est mentio, scilicet de fratre nostro Wicberto. Quisnam, inquit alii, tractaretur de eo, quam quod definitum est coram Deo, qui jam mirificavit eum apud se et apud nos, et iterum mirificabit eum apud sæculum in proximo?*

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁹⁴ hic desinit 3b. ⁸⁹⁵ hæc desunt in 1. 2b. 3b. 4. 5

Vadam, inquit senior ille, et hoc ipsum fratri illi curabo intimare, qui hujus rei gratia nos inquietat die ac nocte. Et accedens ad Sigebertum — stabat quippe eminens expectans reiecitum — : Comprime, ait, suspirium, exhilara vultum et animum : complebitur in bonis desiderium tuum. Mirificavit Deus sanctum suum, et iterum mirificabit eum. Quibus dictis, solutum est sanctum illud concilium. Sed quia animo cupienti nichil satis festinatur, dominus Sigebertus huic visioni minus gratus, minusque credulus, iterum soporatur, et iterata visione non jam delectatur, sed corripitur. Videt sanctos proceres sicut prius consedentes et colloquentes, severiori et velud indignabundo vultu in se respicientes, illumque suum seniore non jam sibi blandientem, sed durius increpantem. Cur, inquit, quod tamdiu desiderasti tam difficulter credis, et quod tibi ipsi non expedit, ingratus es dono tantæ visionis? Quod dixi dico, et quod dico, a Deo dico : « Mirificabit Deus sanctum suum, et iterum mirificabit eum. » Si credis crede, videbis in proximo te non frustra credidisse. His verbis territus dominus Sigebertus, lecto exiit, et ad tumulum sancti patris recurrit. Ibi quantum gratiarum Deo reddidit, solus ipse Deus testis fuit. Et ex illa hora certus de Dei misericordia et sancti Wicberti gloria, cepit eum habere jam in majori reverentia.

2. Ventilabro quadragesimalis observantiæ purgabatur area sanctæ æcclesiæ, quando seniore non strum tali contigit illustrari revelatione. Et quia propediem instabat tempus desiderabile, tempus illud de morte Christi venerabile, gloriosum de resurrectione, ibi fixit anchoram suæ intentionis, quod si quid divinitus novandum esset circa memoriam sancti confessoris, illo potissimum fieret tempore, quo leguntur multa corpora sanctorum surrexisse et multis apparuisse in testimonium dominicæ resurrectionis. Ideoque quasi nichil esset quicquam ante fecerat, quicquid jejunaverat, quicquid vigilaverat, quicquid oraverat, ad majora se excitat, et per oculos habens divinæ promissionis oracula, quanto de veritate promittentis erat certior, tantum in illa quam sperabat die volebat inveniri paratior. Verum non sicut ipse cogitabat — Dominus enim novit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt — sed sicut Deus disposuerat factum est. Jam ergo transierat non solum dies illa de Christi resurrectione celebris, quinimmo et illa de ejus promissione, id est adventu sancti Spiritus expectabilis, et infra tale tantique tempus mysterii, nichil novi contigerat circa sepulchrum sancti. Videre erat senem nostrum dominum Sigebertum in hac expectatione deficere, mori malle quam vivere, se reum, se stultum judicare, quasi qui se dignum æstimaverit, quævis Deus dignaretur sua revelatione. Sed qui humilibus Deus dat gratiam, cito consolatus est ejus

A diffidentiam per talem rerum et miraculorum consequentiam.

3. ⁶⁹⁶ Ad oppidum Deonantum (905) confluebat undique magna populorum frequentia, eo quod ibi per memoriam genitricis Dei Mariæ declarabatur multa miraculorum gratia. Et quia ibi aliquibus reddebatur optata sanitas, multos ibi jacere faciebat spes recuperandæ sanitatis. Venerat illic inter alios quædam puella nomine Hersendis, quæ per infirmitatem visu oculorum privata, poscebat, et ipsa sanitatem sibi conferri a genitrice Dei. Sed quamvis meruerit remedium, meruit tamen recuperandi remedii consilium. Ammonita est enim in somnis venire ad Gemmelacense monasterium, quia ibi non deesset sibi sanitatis remedium. Venit ergo die dominica ante martyrium apostolorum, et cum multis lacrimis orans, ostendebat cordis sui affectum. Sed quia nesciebat quæ se verteret, vel cui causam suam aperiret, pre merore cordis et dolore corporis tota ebdomada lecto decubuit. Vespere sabbati ad æcclesiam rediit, causam suam aperuit, et ut liceret sibi pernoctare in æcclesia vix obtinuit. Ad tumulum sancti Guiberti deducta, ibi pernoctavit, et quam devotius potuit sanctum Dei pro se ipsa interpellavit. Nec frustra. Diluculo enim surgens a sancti tumulo, mox ut exivit ab æcclesiæ ostio : *Gratias, inquit, tibi, o Deus, ago, quia videri lumen cæli, quod multo tempore non vidi. Hæc prima miraculorum gratia lætificans animos fidelium, commovit omnes ad laudandum Dominum.*

4. Fama de nomine sancti Guiberti etiam mare transivit, et Angliam illustravit. Cujus rei hæc fuit causa. Quidam Gemmelacensium Hetheanus nomine ad Angliam venerat causa negotiandi. Ejus caballus infirmabatur, lesus quippe fuerat cum a navi extraheretur. Utile visum est sociorum consilio, ut apposito fleotomo infirmum equum recrearet sanguinis minuto. Apposito fleotomo sanguis fluebat, sed fluxus sanguinis modum excedens, nullo modo reprimi poterat. Multi negotiatorum, multi quoque Anglorum concurrunt; multa dicunt, multa faciunt, quæ ad reprimendum sanguinis fluxum prodesse solent. Quæ omnia cum hic nichil valerent, ille cuius erat equus recurrens ad notum sibi præsidium : *Sancte, inquit, Wicberte, qui michi te invocanti consuesti adesse, ecce in tuo nomine denarium superpono effluenti venæ. Dixit et imposuit, et in ipso dicto fons sanguinis stetit, nec ultra effluxit. Angli pre omnibus super hoc mirati, requirunt de nomine et merito sancti Wicberti, et discentes esse propitiabilem invocationem nominis ejus, assueverunt invocare eum in suis necessitatibus.*

5. Et quis dubitet dignum esse miraculo, quod per invocationem sancti Wicberti operatus est Deus in liberando Everelmo? Hic Everelmus genere nobilis, usu etiam militiæ non ignobilis, captus a nepote

VARIE LECTIONES.

⁶⁹⁶ hoc caput mutatis ultimis sententiis extat et in 2^b.

NOTE.

(905) Dinant.

sua Petronilla comitissa, in castello quod vocatur A
Gocileis (906) vinculatus sub tuta jacebat custodia.
Et quia nepos suus erat suspectus sibi et omnibus
pro robore corporis sui et industria animi, nullius
precatu vel hortatu potuit Petronilla flecti, nec comi-
tis nec ipsius ducis respectu potuit moveri, ut
acceptis obsidibus tam diu absolveret Everelmum,
donec res et causa referretur ad audientiam patrio-
tarum. Desperans ergo de humano auxilio, causam
suam commisit Deo, et ponens spem suae liberatio-
nis in sanctorum Dei patrocinio, apostolorum prin-
cipis Petri auxilium expetebat, cujus æcclesiam Pe-
tronilla propter se capiendum incenderat. Cum in
ejus pietate diu totus penderet, vidit tandem in som-
nis quod ipse apostolus Petronillam compellaret, ut
se obside accepto Everelmum ad tempus absolveret.
Quod cum ab ipsa impetrare non posset, indigna-
bundus apostolus redibat, precipiens Everelmo ne
causam suam turpi conditione pejoraret. Cum inte-
rim nulla daretur ei pœnarum remissio, et ideo fla-
garet majori querendæ salutis desiderio, hoc etiam
intendit animo, ut sanctum Wichbertum invocaret
attentius, cujus efficacem pietatem in liberandis
captivis audierat predicari a pluribus. Satisfaci-
ens huic desiderio, eum invocabat cum voto.
Neque hoc satis sibi fuit, sed uni servorum suo-
rum aperiens cor suum, precepit ut ad tumulum
sancti Wichberti iret, suamque ei votum presentia-
liter offerret. Venit servus, votumque domini sui
obtulit sancto Dei quam potuit devotius, et cur
venerit, quid voverit, notificavit quibus voluit.
Tertia abhinc nocte intendit Everelmus rem im-
possibilem homini incipere, meritis sancti Wi-
chberti, cooperante sibi illo cui nichil est impossi-
bile. Quod hoc sine Dei auxilio impossibile fuerit
homini, facile patet sapienti. Locus in quo car-
ceratus jacebat, uno tantum pariete a lecto Petro-
nillæ distabat. Quia enim custodiam hujus nulli
omnino credebatur, eum in tam viciniam sibi loco loca-
verat, ubi si aliquis quantulumcumque loquendo
missitaret, vel aliquid fragoris faceret, hoc ipsa
arrectis auribus presentiret. Doia (907) autem tam
convinctam constringebat undique utrumque ca-
ptivi pedem, ut nullam omnino haberet eundi
facultatem. Quis enim convinctis et immotis pedi-
bus incedat? Sed nec facultatem habebat movendi
se de loco ad locum, nisi aut natibus et manibus
se trahendo, aut manibus et genibus reptando.
In crepidine loci illius jacebant duo ligna, non
casu ut credimus ibi projecta, sed divino nutu illi
oblata. Aggressus itaque naturam vincere indu-
stria, multo labore cavata manibus terra, infixit
terre ipsa ligna, et oportune cepit rependo mani-
bus et genibus ascendere, et tam laboriose su-
perata lignorum altitudine, nitebatur laquear domus
attingere. Et revulsa una laquearis tabulâ, ad supe-
rius tabulatum domus jam pervenerat. Quæ om-

nia cum non potuerunt fieri sine aliquo fragore,
tamen nichil horum aliquis in domo quiescentium
potuit audire. Everelmus se reptando trahens ad
domus fenestram, nisu quo potuit se jecit in illam.
Illic certe opus fuit illi invocare Deum et sanctos
Dei, et frequentare nomen sancti Wichberti, cui
commiserat summam inceptæ rei. Fenestram enim
tam angustam esse invenit, ut nullo modo vel
ultra procedere vel retrocedere potuerit. Re n mi-
ram non meis sed ipsius Everelmi verbis dicam.
Post invocationem Dei et sancti Wichberti, aut fene-
stram ita ampliatam, aut corpus suum ita attenua-
tum esse obstupuit, ut facultatem vel procedendi
vel retrocedendi ad plenum habuerit. Et quia retro-
cedere erat illi odiosum, animavit se ad proceden-
dum, et mappula linea ad fenestram affixa, per eam
se quamvis periculose dejecit ad terram. Cum tali
periculo egressus domo, et expertus quia nunquam
vincitur periculum sine periculo, addixit se non
minori periculo, scilicet ut exiret de alto castelli
muro. Quomodo vincis pedibus et ponderosa ca-
tena gravatis ascenderit altitudinem muri, ne mi-
rari quidem potest aliquis nedum explicare verbis.
Est quidem nimis ammiranda tanta fortis viri cen-
stantia, est satis laudanda tanta prudentis viri in-
dustria. Sed non multum profecisset fortitudo hu-
mana sine divino auxilio, nec multum valuisset
humana industria sine divino consilio, et ideo om-
nia sunt digna miraculo. Quoquomodo igitur ascenso
castelli muro, Everelmus extractam camisiam suam
muro affixit et per illam quoad potuit se traxit de-
orsum, deinde cadendo humum attingit, et quasi
truncus teres volutus in aggeris profundum, etiam
inde mirabiliter erepsit. Tandem contingens plani-
tiem campi, jam habebat libertatem abeundi, sed
non habebat facultatem eundi. Et tamen nunc natibus
se trahendo nunc genibus rependo prout
poterat, desiderio suo satisfaciendo, expertus est
quia audentes Deus ipse juvat. Hoc modo proximam
silvam pertransiit. Sed tinere cepit vir sagax et
industrius, ne forte inveniretur a querentibus, si
vestigia sua deprehenderentur ab indagantibus can-
ibus. Hoc timore vires animi et corporis colligit,
et salibus uti cepit, et tercio saltu se in præter-
fluentem fluviolum transiecit, et limosa ripa mani-
bus suis cavata, in ea totum diem latuit. Videbat
propter se quærendum hac illac circumcursantes,
videbat canes odorisequo habitu vestigia sua inda-
gantes, videbat et audiebat mulierculas juxta se
herbam colligentes, nec tamen ullo modo spem sa-
lutis suæ deponebat. Jamque die clauso, qui pericli-
tanti videbatur esse longior toto anno, et instante
noctis crepusculo, erat videre et audire quam multi
Everelmum undique ventilabant cornibus, quam
multi discurrebant ubique cum laternis et facibus,
quam multi eum per silvam venabantur indaganti-
bus canibus. Erat omnis via obsessa, erat omnia

NOTÆ.

(906) An Gottendeys, castellum Mechliniense.

(907) I. e. catena.

semita interclusa. At Everemus in Deo et sancto Wicberto confusus, usque ad galli cantum jacuit spe sola animatus. Gallo vero canente, accinxit se animi fortitudine, et surgens volebat abire. At Jesus, qui canente gallo Petrum lacrimantem respexit, canente gallo etiam Everelmum lacrimando orantem respexit, et quia eum pietatis oculo respexerit, hoc primum iudicium fuit. Canente gallo, unus Everelmi pes solutus est a boiæ vinculo, eamque partem boiæ alligans cruri suo invasit viam felici auspicio, semper sanctum Dei Wicbertum invocando. Frustratis ergo omnibus se quærentibus, ibat tota nocte Christo duce tutus, sancto Wicberto subsidante securus. Et mane veniens ad Fraxinensem æcclesiam propter se capiendum a Petronilla incensam, gratias egit sancto Petro, qui se vadem obtulit Petronillæ pro eo absolvendo. Et non ingratus sancto Wicberto cui post Deum summam suæ absolutionis commisit, oportune ad ejus tumulum venit, et ad testimonium divinæ virtutis boiam cum lacrimis exultationis tumbæ ejus superposuit. Quam qui videt, gratias Deo referre debet, quod sanctos suos ita glorificat.

6. Mulier oriunda de villa nostræ fraternitatis Brania, nimio dolore dentium multo tempore jacuit afflicta. Et invocans nomen sancti Wicberti, affectuose implorabat ut sibi dignaretur auxiliari. Nec id frustra fuit. Mitigato enim dolore, experta est nomen sancti Wicberti se invocantibus esse propitiabile. Ergo ad indicium consecutæ medicinæ fecit ceream gengivæ ad similitudinem humanæ gengivæ, eamque ad tumulum sancti Wicberti detulit cum gratiarum actione. Omnia recensere singillatim, et singula replicare seriatim, est difficile, nec est multum utile. Ideo de multis aliqua breviter conscribuntur, ut ex paucis multa esse veraciter probentur.

.. Hasbania lætificata uno et altero sancti Wicberti beneficio, illustrata est etiam tertio ejus miraculo. Diem festum pentecostes populus sollempnizabat, et vergente sole ad occasum, vespertinam sinaxim æcclesia celebrabat. Et ecce quidam parentum suorum manibus sustentatus venit, et sequente populo ad tumulum sancti Wicberti deductus, boiam magni ponderis tumbæ sancti superposuit, et cum lacrimis exultationis gratias Deo et sancto Dei egit. Interrogatus quis esset, undè esset, quis eum captivasset, quomodo evasisset, omnia seriatim exposuit: *Ego, inquit, in villa Hasbanicæ quæ vocatur Pellonias debebam, et pro mediocri rerum mearum copia, me strenue agebam. Sed quantalibet assit homini felicitas, non abest ei aliquando adversitas. Michi enim insidiatus quidam prædo nomine Petrus, me captum inclusit in castello quod dicitur Wanga (908). Ego summam redemptionis meæ taxabam secundum meum posse, sed ille illam taxabat secundum suum velle. Et hæc inter me et illum dissensio fuit michi*

A *gravioris mali occasio. Postquam enim cepit illum tedere super longa dilatione redemptionis meæ, quam graviter in me exarserit, ex hoc uno intelligi poterit. Non contentus esse constrictos pedes meos hac gravi quam videtis boia, pollices et combinatos utriusque manus meæ digitos artissime constrinxit arcuali corda. Qua pœna quæ potest esse gravior angustia? Ego tot malorum pertesus, dominica nocte post rogationes cum corde meo locutus, sanctum Wicbertum quem solebam invocare frequentius, modo invocabam devotius. Et erumpentibus lacrimis de profundo cordis, hæc orabam verbis: « Sancte Wicberte, quem omnes experimento credunt esse tam pium et tam exardibilem, cur ita obdurasti contra me peccatorem, te præ omnibus sanctis fiducialiter invocantem? Tanta me coartant angustia, ut jam ex desperatione timeam periculum animæ meæ, nisi digneris jamjamque michi subvenire. » Cum taliter orarem, tantum in loco in quo jacebam sensi esse calorem, ut putarem juxta me accensam fornacem. Et concussus magno horrore, tanto omnium membrorum meorum persusus sum sudore, ut nunquam sic exæstuarim pro aliquo calore. Cum inde et corde et corpore anxiarer, cæperunt dissolvi colligati manuum digiti, et paulo post cæperunt etiam laxari boiæ pessuli, et gratias Deo et sancto Dei, usus manuum et pedum redditus est michi. Et oblitus omnis doloris, nec timens quinque custodes qui circa me jacebant, quos etiam vigilare putabam, cæpi abire cum spe securitatis. Emotus cardo ostii tantum emisit stridorem, ut michi ipsi magnum pavorem, et omnibus in domo quiescentibus gravem incusserit horrorem. Veneram ad septum castelli. Hic certe omnis spes excidit michi. Quid enim sucerem? Redire non audebam; quomodo de septo castelli exirem nesciebam, quia nichil consilii, nichil virium erat michi, ut quoquomodo quærerem aditum ezeundi. Cum starem ibi attonitus pavore, cæpi sanctum Wicbertum invocare, et imputans ei fugæ meæ causam, lacrimans dicebam: « Decepisti me, sancte Wicberte, et deceptus sum, qui, dum fugio damnum rerum mearum, incurri mortis periculum. Si hic inventus fuero, nulla erit michi ultra redemptio. Sed tu, sancte, perfice quod cæpisti, quia tibi soli post Deum causam meam commisi. » Cum hæc mecum agerem, sensi quasi sonum alarum avis circa me volitantis, et cum pavore quo tremebam etiam horrore concussus, stabam extra me positus, et a sensu meo alienatus. Testor Deum, testor sanctum Wicbertum, me nescio omnino quid interim michi contigerit, scilicet quomodo trans septum castelli positus sim, quomodo præcipitium aggeris evaserim. Quod ad me reversus ubi intellexi, non potest dici vel credi quantum stupui et adhuc stupeo. Invasi tamen viam, jam spem bonam portans mecum. Audiebam familiam castelli perstreptentem, et me cum cornibus et facibus et canibus quærentem. Videbam canes me indagantes, qui me viso obtutiscebant et quasi baculo percussi retrocedebant. Super his gra-*

NOTÆ.

(908) Wange, in districtu Landensi.

tias agens Deo et sancto Dei, prout poteram eundo noctem explevi, et insperato mane ad domum meam veni. Et quia prohibente dolore corporis huc statim venire non potui, ecce octavo absolutionis meae die venio ad referendas gratias Deo et sancto Wicberto. His auditis, laudabant omnes Deum in sancto ejus, laudabant Deum in virtutibus ejus, laudabant Deum in cimbali jubilationis, et personabat ecclesia in laudibus sanctæ Trinitatis.

8. Post decessum bonæ memoriæ domni Lietardi abbatis (an. 1113, Febr. 4) multæ et magnæ adversitates occurrerunt nobis, quibusdam familiæ nostræ neglecta ecclesiæ jura sibi vendicantibus, et in nos nostra reclamantes quasi sua calumpniantes dure vindicantibus. Quam tragediam quia satis cantata est in mundi theatro hic referre supersedeo, cum proprium locum desideret ejus plena relatio. Igitur ad discernendam ab hominibus iniquis causam nostram dux Godefridus Lovaniensis Gemblaua venerat, ubi magna tam optimatum quam satellitum ejus frequentia convenerat. Corpora sanctorum Exuperii martiris Maclovi et Wicberti confessorum in medio ecclesiæ terratenus jacebant, ut quia peccatis obstantibus exaudiri non merebatur in tribulatione nostra, per hanc sanctorum satisfactionem reconciliaretur nobis Dei misericordia. Ad horum ergo sanctorum venerationem multi eorum qui convenerant ad diem illum convertebantur, præcipue ad sancti Wicberti, cujus nomen gloriosa miraculorum novitate tunc temporis celebrabatur. Inter alios quidam nobilium Henricus de Bierbais aderat, qui licet filius sæculi tamen ipsi sancto Wicberto genere proximus erat. Qui cum juxta transiret multis comitantibus: *Eia, inquit, stemus, et Deum in sanctis suis adorando, parentem meum sanctum Wicbertum salutemus.* Hoc dicto cæperat appropin-

quare, cum quidam juvenculus miles tam levis animo quam ætate: *Dic, inquit, illi ut me adjuvet, quia hic subsistere mihi otium non est.* Ille dieti levitatem abhorrens, ad orandum præcubuit, male sanus autem juvenis pertransire voluit, sed divino verbere correptus non valuit. Et enim facie subito distorta, quidam membrorum tremor et oblivio mentis eum interceptit, et labantibus vestigiis vix subsistere nedum ire posse cœpit. Oculi torvum aspicere, aures surdescere, lingua balbutire, ita ut de homine nichil jam videretur habere. Nisu tamen quo potuit ad locum usque chori perreptavit, et quendam fratrum⁸⁰⁷ ibi sedentem videns, illi se adjungere temptavit. Horrui ille torvum hominis aspectum, sed miseratus est debilem incessum. Ita horror fugere, miseratio compellebat stare. Vicit autem miseratio, et quem horruerat primo aspectu, appropinquavit misero. Seorsum ducit hominem, quis, unde, quomodo in hanc faciem sit mutatus, quærit per ordinem. Ille exponens personam, locum, tempus, causam: *Ego, inquit, Gerardus de Morealmes, hodie cum quibusdam primoribus et sodalibus meis hoc oratorium intraveram, et illis erga sanctorum præcipue sancti Wicberti venerationem devote se agentibus, devotionem eorum quibus non deceuit irridere cœpi sermonibus. Eam ob causam in miserabilem quem cernis habitum me demutatam scio et confiteor, utque a sanctis, præcipue sancto Wicberto, quem specialiter offendi, veniam merear, te consulente, precor.* Peccatum ergo suum humiliter confitentem frater ille corporali verbere correxit, et correcto penitentiam indixit. Adeo autem præcordialis fuit ejus penitentia, ut eam statim consequeretur venia, dum ita in juvenilis ætatis decorem illico est reformatus, ut se sibi tam subito redditum sit miratus.

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰⁷ satellum c. ⁸⁰⁸ fr̄m.

VITA DEODERICI EPISCOPI METTENSIS AUCTORE SIGEBERTO GEMBLACENSI (Edidit Domnus PERTZ, *Monum. Germ. hist. Script. t. IV, p. 461.*)

MONITUM

Sigebertus, cum circa annos 1027-1030 (909) natus monasterium Gemblacense sub abbate Olberto, doctrina et meritis insigni (910), intrasset (911), sub Macelino successore ejus paucos annos versatus, a Folcino abbatis fratre, tunc monasterio Sancti Vincentii Mettensis præposito, pueris instruendis Mettas accessit; et in civitate amœnissima primam ætatem exegit. Ubi positus multa opuscula scripsit (912), et humanitate, sapientia et doctrina inclaruit. Erat, ut Anselmus tradit (913), et sapientiæ fons patens, non solum monachis sed et clericis ad se undique confluentibus, nec solum Christianis, sed et Judæis in eadem urbe commanentibus erat charissimus, pro eo quod Hebraicam veritatem a cæteris editionibus secernere erat peritus, et

NOTE.

(909) Annos circiter 85 exegisse videtur.

(910) Cf. de eo Sigebertum De SS. ecclesiasticis, cap. 142.

(911) Sigebertus exsequias ejus a. 1048 vidit;

Gesta abb. Gemblac. Dachery edit. 2, II, 767

(912) Sigebertus De SS. ecclesiasticis c. 174.

(913) Gesta abb. Gemblac., contin. p. 768.